

Spremna študija

Pričujoča knjiga pomeni mejnik v slovenskih raziskavah azijskih regij. Ta mejnik ima dvojni pomen: prvič nas opozarja na to, da je minilo prvo stoletje pedagoškega, pa tudi raziskovalnega in znanstvenega delovanja Univerze v Ljubljani. Ta monografija, ki je plod skupnih prizadevanj številnih posameznikov, je hkrati dokaz, da nam je v teh sto letih uspelo razviti kakovostno stroko, katere predmet je raziskovanje azijske oziroma, natančneje, vzhodnoazijske regije. Drugi, nič manjši pomen tega mejnika pa je v tem, da smo prav na področju vzhodnoazijskih študij nadvse plodno združili raziskovalno delo znanstvenic in znanstvenikov različnih disciplin. Pod strokovnim vodstvom uredniške ekipe s področij japonologije, sinologije in mednarodnih odnosov smo izdali resnično interdisciplinarno delo, ki predmet naših raziskav, torej Vzhodno Azijo, osvetljuje z najrazličnejših zornih kotov in zato nudi vrsto novih perspektiv za bolj poglobljeno razumevanje večplastne kompleksnosti njenih družb.

Knjiga je plod raziskovalnega dela v okviru dveh osrednjih institucij ljubljanske univerze, Filozofske fakultete (FF) in Fakultete za družbene vede (FDV). V okrilju prve, vodilne slovenske institucije na področju humanistike, so avtorji in avtorice tega knjižnega projekta pred dvajsetimi leti ustanovili novi Oddelek za azijske študije, ki se je na začetku delovanja osredotočal na dve področji, japonologijo in sinologijo. Po dobrem desetletju je delovanje razširil na področje koreanistike. Tak razvoj ne bi bil mogoč brez predanega in

vztrajnega dela strokovnjakinj in strokovnjakov s teh področij, ki delujejo na osnovi jezikoslovno-kulturoloških iztočnic.

Pričujoča monografija pa ne ostaja omejena na raziskave s področja humanistike. Dobra polovica strokovnih in znanstvenih spoznanj tega zbornika je rezultat študij družboslovcev in družboslovk, ki večinoma delajo na Fakulteti za družbene vede, kjer že dolga leta obstaja močna tradicija na področju proučevanja urbanizacije Vzhodne Azije, v zadnjem času pa je velik poudarek tudi na političnih vidikih razvoja te regije. In končno, FDV in FF sta leta 2016 ustanovili v evropskem kontekstu izjemno pomembno Raziskovalno središče za Vzhodno Azijo (EARL), eno redkih, ki na enem mestu združuje vse relevantne akterje v regiji: Kitajsko, Tajvan, Japonsko in Korejo. Interdisciplinarnost, ki opredeljuje pričujočo publikacijo, je mogoča prav zaradi skupnega dela strokovnjakov in različnih disciplin, ki so v okviru tega središča pridobili odlične možnosti meddisciplinarne izmenjave in sodelovanja. Strokovnjakinje in strokovnjaki z obeh navedenih fakultet so se odločili, da pripravijo to edinstveno publikacijo, ki bo procese in odnose v Vzhodni Aziji osvetlila z vidika različnih disciplin, ki jih gojijo na obeh fakultetah, pa tudi na drugih raziskovalnih in visokošolskih institucijah. In prav v tem je posebna vrednost te publikacije – z njo FDV in FF ponujata roko različnim disciplinam za skupne raziskovalne napore pri analizi aktualnih dogajanj. V tem kontekstu je projekt povsem skladen z akademskim poslanstvom, ki ga deli tudi Univerza v Ljubljani: dogajanja razumeti, ne samo popisovati.

Poglobljeno razumevanje Vzhodne Azije je namreč že dve desetletji v središču pozornosti svetovne javnosti, saj se prav v tej regiji najintenzivneje odvija prerazporeditev moči v mednarodni skupnosti. Njene družbe so v 21. stoletju na novo začrtale zemljevid napredka: ravnovesje ekonomske, če ne celo politične moči se iz evroameriške preveša v azijsko-pacifiško regijo. Ta preobrat nas sooča s številnimi problemi, ki so povezani s transformacijami materialnih in idejnih paradigem. Te spremembe ne določajo zgolj razvoja azijskih družb, temveč bistveno vplivajo tudi na mednarodne odnose v širšem smislu. Pri iskanju strateških rešitev za tovrstne probleme je treba v okviru kontekstov posameznih kulturnih in družbenih ozadij upoštevati širše perspektive. Te pa niso omejene zgolj na ekonomske in ekološke vidike, temveč vključujejo tudi politično in družbeno vlogo ideologij ter kulturno pogojenih vrednot, ki so osrednje epistemološke osnove, na katerih temeljijo najznačilnejše in trajne institucije teh družb.

Avtorice in avtorji zbornika torej prihajajo iz najrazličnejših strok dveh po metodološki in vsebinski zasnovi precej različnih ved. Kot že omenjeno, je zbornik

zaradi tega izrazito interdisciplinarne narave. Tovrstne konceptualizacije so se – kljub dejstvu, da je etiketa interdisciplinarnosti v zadnjih letih izjemno aktualna ter zato na deklarativni ravni izjemno modna in tako rekoč vseprisotna – doslej v praksi vselej izkazale kot precej problematične. Ta problematičnost je rezultat dveh različnih vprašanj, ki pa sta medsebojno povezani. Prvič gre za metodološko vprašanje, kako kvalitativne in kvantitativne metodologije posameznih prispevkov združiti v študijo tako, da bo v celoti vendarle delovala kot koherentna enota. Drugi vidik te problematike je povezan z bolj konkretnimi vprašanji, ki izhajajo iz divergentne uporabe posameznih metodoloških postopkov ter zato osvetljujejo različne vidike družbenih procesov in odnosov. Zato se poskusi povezovanja raziskovalnih rezultatov različnih ved, disciplin in sovpadajočih metodologij pogosto izjalovijo; tako imenovane »interdisciplinarne« študije so zato le redko koherentne celote, v katerih bi se posamezni prispevki dejansko dopolnjevali. Kako torej rešiti kvadrato tega kroga in napisati smiselno, enovito publikacijo, katere posamezni prispevki se v vsebinskem pogledu vzajemno povezujejo in nadgrajujejo, v metodološkem pa presegajo inkomenzurabilnost različnih referenčnih okvirov, v katere so vpeti?

Pri snovanju pričujoče knjige smo se te problematike od vsega začetka zavedali. Odločili smo se, da se bomo njenega reševanja lotili z dveh različnih vidikov. Pri tem je bilo najpomembneje zagotoviti, da bo imela naša knjiga koherentno rdečo nit, ki se bo pokazala tako na vsebinskem kot metodološkem področju. Zato smo delne študije in njihove parcialne metodologije povezali s krovnim področjem metodologije medkulturnih raziskav, ki tvori ozadje oziroma osnovo vseh konkretnih metodologij, ki so jih uporabili avtorji in avtorice posameznih prispevkov.

Zgodovinski razvoj, politično-ekonomske pogoje ter notranji ustroj dojemanja in interpretacij neevropskih kultur je v svojem temeljnem delu *Orientalizem* nazorno opisal Edward W. Said. Njegova kritika orientalizma kot znanstvene discipline, ki utemeljuje in pogojuje kolonialistični diskurz obravnavanja kultur, ki niso plod evropske tradicije, je hkrati kritika razmerja nasilja, ki se kaže v klasičnem odnosu med znanjem in oblastjo. Podobno kot feministična kritika zahodnih metodoloških procesov je tudi ona usmerjena proti metodi dojemanja in posredovanja v okviru strukture aktivnega (»zahodnega«) spoznavnega subjekta in pasivnega (»nezahodnega«) objekta spoznanja. Zahodni diskurzi »Vzhoda« namreč še vedno uporabljajo metodološke kriterije, ki temeljijo na prevladi ekonomske in politične oblasti. V tem okviru vsakršno soočenje nujno postane interpretacija na podlagi vrednostnega sistema, ki ga vsebinsko določa ideologija materialnega (civilizacijskega) napredka, metodično pa evropska formalna logika.

Upoštevanje temeljnih premis sodobnega medkulturnega raziskovanja zahteva nenehno refleksijo tovrstnih razmerij oblasti. Tega se zavedamo, tako kot se zavedamo tudi dejstva, da je soočanje z drugimi, tudi vzhodnoazijskimi kulturami ter njihovo dojetje in razumevanje vselej povezano s problematiko različnih jezikov, tradicij, zgodovin in socializacij. Zato so interpretacije različnih elementov in vidikov teh kultur nujno povezane z geografskim, političnim in ekonomskim položajem subjekta, ki jih interpretira, ter objekta, ki ga ta subjekt interpretira. Zato ni slučajno, da slovenske raziskave vzhodnoazijskih regij vselej nujno vključujejo problematiko prevajanja. Pri tem ne gre samo za jezikovno, ampak tudi za diskurzivno prevajanje, ki vključuje tolmačenje besedilnih in govornih struktur, kategorij, konceptov in vrednot v različnih socio-kulturnih kontekstih. V tem postopku nam je uspelo kvantitativne postopke izjemno pomembnih socioloških prispevkov lepo združiti z dosežki interpretativnih humanističnih ved. Pri vsem tem nas je vodil motiv, ki ga ni mogoče umestiti niti zgolj v okvire teženj po spoznavanju nekakšnih »tujih kultur« niti v okvire razumevanja nekakšnih »drugačnih modelov teorije«, temveč ga lahko opišemo kot potrebo po relativizaciji sistemov vrednot in struktur dojetja.

Druga raven, na kateri smo se želeli dokopati do vsebinske koherentnosti pričujoče knjige, je raven povezovanja posameznih študij in njihovih divergentnih raziskovalnih vprašanj. Na osnovi zgoraj opisanih načel sodobnih metodologij medkulturnega raziskovanja smo se odločili vzpostaviti vsebinsko strukturo, v kateri se bodo posamezni prispevki vzajemno nadgrajevali in dopolnjevali. Zato smo knjigo razčlenili na štiri vsebinske sklope, ki so razvrščeni na osi od splošnega k posebnemu. Takšna struktura bo bralstvu omogočala vzhodnoazijske družbe spoznavati na osnovi zgoraj opisane enotne metodološke oziroma teoretske zasnove in s pomočjo prehajanja iz splošnih, univerzalnih vidikov k bolj konkretnim in partikularnim posebnostim teh regij.

Prvi sklop z naslovom Idejna stičišča obravnava različne vidike vzhodnoazijskih miselnih in ideoloških tradicij, ki tvorijo skupno idejno dediščino tega področja. Pri tem gre v glavnem za konfucijanske elemente; medtem ko Marko Ogrizek predstavi njegove tradicionalne interakcije v celotni vzhodnoazijski regiji, nam Tea Sernelj ponudi kritično analizo in interpretacijo osrednjega dokumenta prenove tradicionalnih vrednot, tj. tako imenovanega »konfucijanskega manifesta«, ki je sredi 20. stoletja zakoličil vzhodnoazijski prepod konfucijanstva in sovpadajoče kulture. Helena Motoh se osredotoča na njegove sodobne ideološke konotacije, Jana S. Rošker pa v zadnjem prispevku tega sklopa poda kontrastivno analizo konfucijanskega prepoda na Tajvanu in v Ljudski republiki Kitajski.

Drugi sklop je osredotočen na kulturne posebnosti in izmenjave v vzhodnoazijski regiji. Prične se z za našo državo in njene medkulturne izmenjave nadvse pomembnim prispevkom o zgodovini in vplivu zbirateljske kulture vzhodnoazijskih umetniških artefaktov v Sloveniji, ki ga je napisala Nataša Vampelj Suhadolnik. Naslednji dve poglavji tega sklopa sodita na področje urbanih študij. Matjaž Uršič tematiko kulturne dediščine Vzhodne Azije umešča v precep med globalnim in lokalnim, medtem ko prispevek Blaža Križnika Im Sik Cho in Su Kim predstavi določene civilno-politične implikacije v procesu urbanih prenov skozi optiko primerjave med Južno Korejo in Singapurjem.

V naslednjem sklopu se Kristina Hmeljak Sangawa, Andrej Bekeš in Mateja Petrovčič posvečajo posebnostim vzhodnoazijskih jezikov in pisav. Medtem ko se Hmeljak Sangawa v svojem prispevku ukvarja z makrostrukturo predmodernih japonskih slovarjev skozi optiko razmerja med kitajskimi originali in japonskimi modifikacijami, se Bekešev prispevek osredotoča na širšo perspektivo transformacij pisav v državah kitajskega kulturnega kroga. Zadnji prispevek tega sklopa izpod peresa Mateje Petrovčič je posvečen izjemno aktualni tematiki sodobne digitalizacije kitajskih pismenk in drugih kompleksnih pisav v Aziji nasploh.

Četrti sklop sestavljajo prispevki s področja sociologije Vzhodne Azije. Sklop, ki nosi naslov Interni problemi in izzivi, vsebuje pet prispevkov, ki se z različnih vidikov posvečajo vprašanju, povezanim s strukturnimi, ideološkimi, ekološkimi in ekonomskimi osnovami vzhodnoazijskih družb. Prispevek Nataše Visočnik predstavi problematiko staranja prebivalstva in s tem povezano priseljevanje na Japonsko. Sledi mu prispevek Marjana Svetličiča, ki vprašanja notranjih izzivov mednarodnih povezav z Vzhodno Azijo obravnava z druge, obratne perspektive, torej z vidika zahodnih regij. Ta problematika je predstavljena na ozadju kritike orientalističnih imaginarijev tako imenovane kitajske »rumene nevarnosti«. Zadnja dva prispevka v tem sklopu obravnavata problem hegemonističnega vzpona Ljudske republike Kitajske: Marko Hočevar se sprašuje o pogojih in posledicah tega vzpona skozi optiko politike »enega pasu in ene ceste«, medtem ko Nina Pejič bralstvu – prav tako na primeru Ljudske republike Kitajske – predstavi diskurze prenosa hegemonске moči.

Zadnji sklop, ki obravnava področje mednarodnih odnosov, vsebuje štiri prispevke, ki vsak na svoj način in vsak s svojega zornega kota opisujejo to področje. Ta poglavja so kot kamenčki v mozaiku spoznanja, saj nam kljub svojim partikularnostim v skupni izmeri ponudijo zanimivo podobo tega, kako se tovrstni odnosi in pripadajoči vzorci komunikacije odražajo na ozadju

vzhodnoazijskih tradicij in modernosti. Zlatko Šabič se v svojem prispevku posveča problemom in izzivom vzhodnoazijskih regionalizmov, medtem ko Maja Bučar in Jana Arbeiter v tem kontekstu obravnavata specifične vzhodnoazijske modele povezovanja razvoja znanosti in tehnologije. Zadnji prispevek tega sklopa, s katerim se knjiga zaključuje, je napisala Saša Istenič Kotar. V njem predstavi temo, ki je – če ne neposredno, pa vsaj posredno – za naše soočanje z Vzhodno Azijo precej relevantna, saj se osredotoča na najpomembnejše varnostno-politične strategije vzhodnoazijskih regij.

Tovrstni splošni uvidi so predpogoj za vsakršno resnično medkulturno študijo. Dokopati se do takšnih, na relativizaciji vrednot ter aksioloških in političnih struktur temelječih uvidov pa zahteva ne samo veliko časa in potrpljenja, temveč predvsem dobršno mero rahločutnosti. Le tako smemo upati, da v soočanju z vzhodnoazijskimi kulturnimi tradicijami in kulturno ter družbeno sedanostjo ne bomo samo kar naprej strumno korakali po poti najsmotrnejše racionalnosti in se počasi, a zanesljivo spremenili v strokovnjake in strokovnjakinje brez duha, ampak da bomo nekoč resnično lahko dokazali sposobnost, ki je v tem pogledu morda najpomembnejša: sposobnost neobremenjenega učenja.